

TRIPER

Nº5



Uredništvo: Nika Vidovič, Sanja Halb, Nina Golob, Drago Pintarič

Pisci: Nika Vidovič, Sanja Halb, Patrik Komljenovič, Monika Šinkovec, Eva Smrekar,
Špela Pustotnik, Alma Zupan

Poezija: Alma Zupan in Rožana Švara

Kolaž - SVOBODA: Nina Vončina

Fotografije in fotografija na naslovnici: Anže Petelinšek

Oblikovanje: Nika Vidovič

Lektoriranje: Manja Klobasa

Mentorica: Nina Golob

Tisk: Pro grafika

Izdaja: Dijaški dom Ivana Cankarja in KUD Pozitiv, februar 2015

Naklada: 300 izvodov

“Življenje je najlepša iznajdba narave, a smrt njena veščina, da življenje čimbolj izkoristimo.”
Goethe

Kje se konča človekova potreba po naravi? Je ta potreba zgolj nekaj, kar je izvirno in jo potrebujemo samo za to, da nastanemo in fizično postanemo to, kar smo, naprej pa znamo sami? Imamo razum in fizično spretnost. Torej smo dovolj mogočni, da naravi konkuriramo? Da jo preoblikujemo po svojih potrebah in željah ter iz nje napravimo nekakšno tovarno, ki nam bo zagotavljala zgolj dobrine, ki jih sami nismo sposobni ustvariti. Ko je že vse nekakšna tovarna, kaj sploh še ostaja naravno? Kako vse skupaj vpliva na nas, ki še vedno ostajamo odvisni od narave in vsaj deloma naravni. Kaj sploh je narava in naravno? Do kam torej pelje vse skupaj?

... o tem smo razmišljali v tokratni številki Triperja, ki s članki in slikovitimi fotografijami naravo prikazuje takšno kot je - preprosto in lepo v vsej človekovi umazaniji. Iskali smo odgovore, rešitve ali samo razmišljali o tem ...

Nika Vidovič in Sanja Halb



Če kdaj pozabiš na bitje v sobani prsnega koša
ki te ves čas potrpežljivo opominja na tvoj plamen

Če kdaj skrivaj prisluškuješ tišini
ki tiktaka samoti tvojih enoličnih lestvic

Če kdaj praskaš po svojih plečih
a izdolbeš le fosile

Če kdaj zaprepaščeno strmiš nad smaragdno krvjo
ki krvavi in nadležno kaplja iz tvojega gorečega sonca

ki morda kdaj postane zadušljiva megla in
potem zaznaš smog in se spomniš vsega neizrečenega

Takrat se spomni, da si lahko ocean
in tvoji organi lahko postanejo koralni greben

in če kdaj nočeš, ni nujno
da po tebi plujejo ladje
saj je vsak ocean veličasten sam po sebi

in tvoje modrice so kančki galaksij,
ki za tvojim obzorjem kujejo čudeže.

ALMA ZUPAN

NARAVNA SVOBODA ALI TIRANIJA NARAVE

EVA SMREKAR

Jean-Jacques Rousseau je leta 1762 spisal obsežno pedagoško delo *Emil ali o vzgoji*, v katerem je predstavil takrat provokativno razmerje med človekom in naravo, deležem družbe in njene kulture ter vedenjskih in moralnih vzorcev pri otrokovi vzgoji. 'Nazaj k naravi' je tako postal glavni moto pedagoškega diskurza osemnajstega in devetnajstega stoletja, prenesel pa se je še v literarne in umetniške sfere tistega časa. Narava kot tista absolutna, transcendentna entiteta, v kateri lahko tipičen romantični junak zares uresniči svojo (v trdem svetu človekovih, mehaničnih in racionalnih mehanizmov sicer nerazumljeno in neizživeto) subjektivnost, je postala rdeča nit literature nemške romantike devetnajstega stoletja. Tako Goethejev Werther najbolj uživa v dolgih kontemplativnih sprehodih, Byron človekovo bit v objemu neokrnjene narave postavi kot antitezo samote, Puškin pa kritizira mesto oz. plemstvo - družbo, ki je ustvarila samo sebe kot prostovoljno sužnjo protokola, hierarhije, kapitala. Izgleda, kot da je lahko človek individuum le v naravi, kjer svoje misli in čustva odreši družbeno ustvarjenih pregrad ter ponovno vzpostavi odnos s svojim Jazom. Še več, lahko bi trdili, da je le v naravi človek zares človek, svobodno bitje, samosvoja absolutna entiteta, ki jo v romantični književnosti ponazarja narava, da je človek v naravi človeški absolut znotraj Narave kot absoluta samega - da je Človek v naravi pravzaprav Narava sama.

A znotraj odnosa človek - narava vseeno obstaja hierarhija. Kot je že sam Goethe rekel: »Življenje je najlepša iznajdba narave, a smrt njena veščina, da življenje čim bolj izkoristimo.« Človeško življenje tako ustvarja in prekinja Narava, človek je ponovno le odvisno, podrejeno bitje mogočnejši celoti - tako se nasproti tiranije Človeka postavlja tiranija Narave.

Ni potemtakem kontemplacija v naravi, ki so jo romantiki tako opevali, le kontemplacija v

okolju razkroja, cikličnega umiranja in rojevanja, ki jo nadzoruje Narava, napoved človekovega propada samega, ponovna potrditev inferiornosti individuum in njegove nezmožnosti absolutne svobode? Ni potem človek v naravi prav tako nesvoboden, kar je ravno nasprotno prepričanju romantičnih piscev? Ni tako močno opevanje narave v nasprotju z degradacijo družbe nekoliko naivno? Navsezadnje je Človeka kot antropološko bitje ustvarila Družba sama; misli, čustva, odnosi, ujetost, samota vsakega romantičnega junaka so produkt Njega samega. Brez Človeka človek ne bi bil človek, ampak le narava znotraj njega samega, kar pa bi ga oropalo človečnosti in definicije človeka kot Človeka.

»Človek se rodi svoboden, a vsepovsod je vkovan v verige.« Rousseaujev znameniti citat iz dela *Družbena pogodba* je še kako veljaven tudi danes, ko je naravo kot tisti Drugi superiorni absolut zamenjala tehnologija, virtualni, nesnovni prostor; ko je Tehnologija postala Narava sama, ko je tiranijo druge zamenjala tiranija prve. Ne glede na čas, prostor, miselnost torej obstaja nekaj večjega od človeka samega, nekaj, kar ga vklenja, dela nesvobodnega, definira njegovo situacijo in njega samega, pobeg iz njegove situiranosti pa je nemogoč, saj ujetost sama po sebi narekuje nezmožnost njenega izničenja, vprašanje krize Človeka in Narave pa se nadaljuje. Tako ponovno pridemo na začetek začaranega kroga odnosov človek-narava-svoboda, ki so ga literati devetnajstega stoletja tako zvesto popisovali. Očitno je človek od nekdaj bil, je in bo ostal le neizpopolnjen romantični junak.

DISCONNECTED

SANJA HALB

Biti 20.000 dni na svetu, več in manj, 20.000 Days on Earth. Zanimiv, predvsem pa lep film. Ne gre za navadni dokumentarec, ampak za predstavo, ki v namišljenemu dnevu oriše življenjsko zgodbo avstralskega glasbenika Nicka Cava. Kdor ga pozna, ve, kako divja je bila njegova kariera. V filmu ta ni toliko izpostavljena kot njegovo intimno doživljanje preživetega časa, katerega najlepše opiše s prefinjeno angleščino in žarečo mističnostjo v svojih očeh. In res je bila Cavova pristno bogata razlaga o življenju inspiracija za pričujočih 500 besed, ki naj bi se na koncu zlile ... V nekaj.

Narava je abstrakten pojem, sploh če se lotiš razmišljanja o njej. Človek pač zaživi v enem okolju, v katerega je bil vržen, v katerega je privekal, se kasneje zjokal, vmes pa se je do solz velikokrat nasmejal. Razvije razmišljanje, za dejanja pa je po navadi prešibak. Narava takrat postane prostitutka, prodajalka lažnih iluzij pripadnosti in varnosti. Iluzija, ki jo sami projiciramo vanjo z lastnimi pomanjkanji. Mi plačamo, ona živi naprej. In to se človeku vrača vedno znova in znova ... Dokler ne obstane tukaj, kjer je. Pa ga po glavi butne občutek, ko se znajde v času brezčasia, kjer se človeku meša. Dobro ali slabo, naravno ali človeško, misli, da vidi, pa ne vidi, vse se izgubi v vrtincu ... Česa, narave?

Odvisno kje se rodiš in kam se preseliš. Vsako okolje ti nekaj pusti in ti nekaj novega ponudi. Tako smo eni odraščali na vasi, v travi, med blatom, s peskom in vodo, drugi pa podobno, vendar bolj urbano, urejeno, v mestih. Pa sta to že dve naravi. Ali pa eni ob morju in soncu, tam na Siciliji, pa danes vsi mi tretji - v naravi računalnikov, kjer so drevesa Google Chrome, veliko mesto AutoCAD, morje pa je Facebook. Kako čudno je vse to. Mogoče čudno ni primerna oznaka, ampak razvajeno. S tem, ko se naše okolje razvija, se sočasno razvaja. Ljudje postajamo mehanska bitja, sledilci sistema in sesalci mleka. Posledično se spreminja odnos do narave oziroma naš pogled nanjo. Od nje nekako bežimo, po drugi strani se vračamo ... Kot že napisano: »Se človeku meša?« Je situacija res taka, da jo je treba posipati s soljo? In se zamislim ...

Hodimo v mesta, na gradbišča v 'kul' nahajališča, kjer nam beton in železo pritisneta na telo, da prijetno boli. Pa je tudi to narava. Pa se obrnemo in se sprehajamo, pa nabiramo kostanj. Pa je tudi to narava. Pa ob kavici brskamo po telefonu, pa beremo novice, pa je tudi to narava. Vendar na veliki drugi strani tudi vse to ni narava. Vse pa je prijetno in neprijetno. Super je, da imamo vse to. Vsak tehnološki napredek je občudovanja vreden in koristen. Znanje nam je servirano na bleščečem pladnju, samo postrežemo si ga. Narava pri tem sodeluje, človek se od nje uči, vendar vseeno tu in tam pozabimo, da moramo ostati skromni. Da si moramo vzeti čas in se objektivno postaviti ob vsaka naša dejanja ter se povzpeti na streho ...

In sedeti kar na eni strehi, nad kar eno Ljubljano in kar o nečem razmišljati. Pri čemer pa mi veličastni zimski sončni zahod razžareva oči in se zavem, kako čudovita je narava. In kako je vsak trenutek tega občutja omamljajoč za telo ... Za zadušeno dušo današnjega časa. Narava pa ostaja že pet milijard let in še kar naprej. A se spreminja. Skozi moje in tvoje oči, ki jih kuri sonce informacij naše družbe in skozi glavo, našo hudo spojino vseh kemikalij in fizikalnih sil, ki so mistični ostanek zakrnele divjadi v nas. Instinkt preživetja, ki ga je še malo, je le občasna srbečica, pik, ko začutimo pomanjkanje - luksuza, v katerem živimo. To, tisto, ono, tretje, kje, zakaj? Boj za preživetje v zdajšnjih časih traja v najboljšem primeru pet minut, če hladilnik ni založen in skočiš v trgovino, pa tam zamenjaš kovance za en Snickers. Recimo, da je kje drugje stvar nekoliko kompleksnejša. Na primer na kmetijah po celem svetu, kjer je človek srečen, če mu vreme ne nagaja, je zemlja rodovitna in mu koza daje mleko, saj v bližini nima Špara pa Merkatorja. Vendar pa je to še kako klišejski in majhen primer v primerjavi s tem, kaj vse še odpira prihodnost - virtualni ekosistem, kjer bo boj človeka z miško - klik in klik in print – zajtrk.

Torej narava in človek. Bitka. Saj to je tako, kakor med ljudmi. Če se imamo preveč radi, se odbijamo, vendar brez drug drugega ne moremo.





Bolj ga odganjam, raje me poišče
me zalezuje in z mano kruto manipulira
okretnejše ude ima od mene
sprva se priplazi le do gležnjev
z odločnim prijemom se me sedaj oklene
grozljive roke se oklepajo mojega šibkega drobja
napaja me z obžalovanjem in zavem se minevanja
in pusti, da mi kazalci in tiktakanje
pronica skozi konice prstov
neskončnost postane pesek in moj čas je puščava
nato je vse spokojno tiho.
V nepričakovani nasladi ugotovim,
da je dolgčas najprestižnejši privilegij,
ki mi je še ostal.

ALMA ZUPAN



zgrudila sem se v kepo januarskega snega
svežega, nedotaknjenega, ledenega
ta snežna simbioza me je posrkala
prek gmotnih tunelov me je izpljunila
pri svoji rži, na hladnem betonu

kjer so me čakale smrtonosne roke
bele, premražene, željne tolažbe
vendar kosti se ne tali
s parafinom sem prasketala po podlagi
ostale so črepinje.

ALMA ZUPAN



PERCEPCIJA NARAVE SKOZI OČI UMETNIKA

ALMA ZUPAN

Veliko umetnikov najde največji čar in inspiracijo ravno v naravi. Ob tem se lahko spomnimo impresionizma, umetnostne smeri devetnajstega stoletja, ki je bila zaznamovana z ujemanjem trenutkov v naravi oziroma stvarnosti na platno. Zavede nas lahko dejstvo, da je impresionizem ključno vplival na realizem in naturalizem ter se je ogibal literarnosti ter 'simbolizmov' in tako pomislimo, da je to zgolj dolgočasno prerisovanje in kopiranje naravnih motivov. Vendar pa so se impresionisti izmuznili okovom tradicionalnih umetniških pravil ter spreobrili nekatera temeljna načela klasične umetnosti v preteklosti. Prebudili so do tedaj neznan način opazovanja in slikanja, tako da umetnik narave ni 'predstavil', vendar je predstavil svoje lastno zaznavanje in občutenje skozi uporabo barvitih elementov in tako podal naravi okoli nas samosvoj košček resnice. Ta novi način dojemanja in predstav o naravi pa je nedvomno pustil zametke za moderno umetnost, ki se v večini svojih smeri ukvarja ravno s predstavljanjem notranje umetnikove misli, stiske oz. trenutnega čustva in ne z zunanjo zgodbo. Elementi narave kot najbolj pristnega in prvinskega ogrodka človeškega življenja pa so in vedno bodo prisotni v vseh umetniških oblikah, tudi če le v abstrahiranju prvotne oblike ali upodabljanju oblik naravnega okolja v arhitekturi. Morda pa narava sploh ni potrebna definicije 'vpliva' na delo, saj je narava vse okoli nas, je del nas, mi smo del nje. (In tako 'delo' seveda ni mišljeno kot zgolj umetniško ustvarjanje, marveč življenje vsakega posameznika.)

Če se kljub vsemu vrnemo na različne predstave in vplive naravnega okolja, sem si za skoraj banalno primerjavo izbrala dva popolnoma kontradiktorna umetnika, ki se morda stikata le v eni pomembni značilnosti: na oba je narava, posredno ali neposredno, drastično vplivala. V obdobju romantike je v Angliji deloval J. M. W. Turner (1775 – 1851), utemeljitelj romantičnega krajinarstva. Sodeč po površnem prvem ogledu njegovih del bi ga laik lahko hitro zamenjal za podpornika tradicionalnega angleškega in severno-evropskega načina upodabljanja pokrajine, kjer je bil izsek iz narave zgolj natančno prerisan seštevček različnih detajlov. Vendar pa se je njegovo poglobljeno in nenavadno dožemanje upodabljanja motivov v svoje skicirke ter na platno precej razlikovalo od ustaljenih romantičnih in še zgodnejših načinov slikanja pokrajine. Njegova miselnost je bila bolj sorazmerna z impresionizmom, občudoval ga je celo velik glasbeni umetnik Debussy. Bistvo njegovih del je bilo večkrat podobno van Goghovemu Nočnemu nebu ter Monetovim ribnikom; preprost motiv je postal zgolj sredstvo, da lahko s svobodno uporabo barve izrazi samosvojo idejo o življenju. Njegove slike, pri katerih je stapljal kontrastne si temne in svetle barve, ki so se prežemale v celoto, so bile odraz njegovih misli o veselju. Ljudje, upodobljeni na njegovih delih, so prikazani kot antijunaki, ki se borijo z navidez vsakdanjimi naravnimi silami in se tako razlikujejo od renesančnih idealov, predstavljenih v Leonardovemu univerzalnemu človeku. Menda je bil rahlo ekscentričen čudak, ki se je celo življenje zatekal v mirne koticke narave (predvsem je bil povezan z motivi mogočnega morja in obale), na njegovih obhodih sta bila nepogrešljiva pripomočka skicirka in svinčnik pod roko. Upam si trditi, da se je morda rodil prezgodaj in je tako večinoma naletel na nerazumevanje; celo njegovi največji občudovalci večkrat niso bili sposobni doumeti njegove ideologije in specifičnega, poduhovljenega umetniškega delovanja. Tako je na žalost preminil nepotešen in razočaran.

Na popolnoma drugem koncu palete umetnikov pa se znajde vsem poznani Salvador Dali (1904-1989). V osnovi predstavnik povojnega dadaizma in nadrealizma (ter še mnogo drugih umetniških smeri, ki so obravnavane bolj kot 'način mišljenja' in ne kot specifično gibanje) je bil sporna osebnost, ki je okrog svojega lika ustvaril ne vedno upravičeno

mitično slavo. S popolnoma drugo karakteristično ekscentričnostjo kot pri Turnerju je bil španski vsestranski umetnik prevzet, ponosen, razvpit, škandalozen, radikalen, ekstravaganten. Njegova popularnost še vedno narašča in tako vemo o njem vedno več - o njegovi neskončni domišljiji, značilnih kiparskih in slikarskih podobah sanj, na katere je vplivala takrat razmeroma nova psihoanalitična teorija Sigmunda Freuda, o načinu ustvarjanja, kjer se umetnik zanese na svoj nezavedni um in mu je cilj osvoboditev izpod jarma razumskosti, o njegovi muzi Gali, o slovitem nadrealističnem filmu Andaluzijski pes, o škandalnih zabavah z nadrealistično obarvanimi temami (uprizarjal je Hapeninge, še preden se je izraz za to sploh pojavil), o njegovi genialnosti, povezani s spretnim agitatorstvom v prid samoreklami ... Manj poznano je morda dejstvo, da ogromno podob Dalijevih del, ki jih je ustvarjal z lastno iznajdbo, 'paranoično-kritično metodo', pravzaprav izhaja iz Dalijeve fascinacije nad neskončnimi oblikami, ki jih je ustvarila mati Narava. Natančneje so Dalija zaznamovale Velike skale, impozantni naravni 'spomeniki', ki obkrožajo obalo in morje okoli Cadaquesa. Cadaques je španska ribiška vasica, rojstni kraj Dalijevega očeta ter počitniški kraj Dalijevega otroštva, izolirano mestece, kamor se je Dali vedno rad vračal. Dali se je že kot otrok ure in ure sprehajal po obali ter občudoval to surovo, neobdelano, barvito stvarjenje narave okoli njega. Zemlja, po kateri je stopal, je bila rdeča in kompaktna, najbolj navdušen pa je bil nad Velikimi skalami z nenavadnimi antropomorfni oblikami. Skale so bile zanj 'vizualna enciklopedija'; sam je povedal, da je na pamet poznal vse detajle mogočnih kamnov. Opazoval si lahko, kako se strukture metamorfizirajo iz starih v nove oblike in tako naprej. Dali je videne oblike kasneje reproduciral na svoje slike. Na eni izmed svojih najbolj prepoznavnih slik, Vztrajnost spomina, je Dali naslikal sebe kot spečo glavo (podoben motiv je upodobljen na več njegovih avtoportretih, prav tako pri njegovi nenavadni ideji za izum aerodinamičnega avta) in tudi ta oblika glave je še ena od form z Velikih skal. V ozadju prav te slike je naslikan tudi del njemu ljubega Port Lligata, kjer si je kasneje celo zgradil dom. Predvsem naslikana ozadja Dalijevih kasnejših del so bila za nadrealistične pojme prav nenavadna. Razločna lastnost Dalijeve umetnosti je bila ta, da je, najsi so bile podobe še tako groteskne, vedno slikal v popolni akademski tehniki s fotografsko natančnostjo; način, ki ga je večina avantgardnih umetnikov 20. stoletja štela za staromodnega. V ozadju je večkrat naslikal popolnoma natančno in realistično izdelano podobo narave, ki na prvi pogled v nekaterih primerih skoraj spominja na Da Vincijeve upodobitve mističnih ozadij za njegovimi portreti. Več strokovnjakov namreč meni, da bi bila Dalijeva genialnost morda prepoznana veliko prej, če bi živel v obdobju renesanse in bi njegova miselnost štela za nekaj popolnoma normalnega. Tako pa je Dali med svojimi sodobniki kljub izredni popularnosti in razvpitosti večkrat veljal za provokativca, 'trn v peti', označili so ga tudi za norca. Dali sam pa je izjavil, da 'ima univerzalno radovednost renesančnega človeka'.

Dva popolnoma različna si umetnika, ki sta živela v popolnoma drugem obdobju. Percepcija narave je bila čisto drugačna pri obeh, sporočila narave sta si razlagala vsak po svoje ter jih prelila v svojo umetnost. Vendar je pomembno to, da sta jih. Narava, v tistem pravem, čistem smislu, je nekaj najbolj čudovitega in vplivnega v našem življenju, naše dožemanje pa se od posameznika do posameznika v različnih odtenkih razlikuje. Čisto vsaka oseba ima vedno popolnoma individualno predstavo, interpretacijo ter dožemanje okolja, ki jo obdaja. Tako je lahko vsak umetnik svoje vrste ter pusti, da narava vpliva nanj, kakor hoče. Ne glede na vse smo tudi mi del nje in način, kako sprejemamo obdajajoče nas okoliščine, je hkrati način, kako sprejemamo sami sebe.

OBLAK

NIKA VIDOVIČ

Oblak v zaprtem prostoru. Groteskno? Vsiljivo? Mogočno? Naravni pojav? Ne. Ustvaril ga je umetnik, ki je s svojo tehnologijo in poznavanjem narave napravil v zaprtem arhitekturnem prostoru prav to, kar se dogaja v naravi, v katero človek ne posega.

V kapeli, v kraju Hoon na Nizozemskem, je leta 2012 vizualni umetnik Berndnaut Smilde ustvaril svoj prvi oblak. Z vodnim pršem, umetno meglo in pravilno osvetljava, se je v zaprtem prostoru kar naenkrat pojavil oblak, kakršen se sicer pojavi na nebu in je naravni pojav. Vendar je ta oblak trajal zgolj nekaj sekund. Nato se je megla razkadila, oblak je izgubil obliko in vse je bilo tako kot prej - prazen prostor z zanimivim interierjem, mašina za meglo in kup gledalcev, ki so ob dogodku doživeli katarzo. Bil je prvi, ne pa zadnji. Sledilo jih je še mnogo. V različnih prostorih z različnimi interierji, saj so ti interierji pripeljali do tega, da je vsaka inštalacija imela svoj karakter. Gledalcem pa sta harmonija prostora in oblika ter trajanje oblaka vzbudila različne občutke. Med najpogostejšimi je bil občutek minljivosti. Kar je bil pravzaprav namen inštalacije. Minljivost narave, v katero poseže človek. In na splošno minljivost narave ter vsega, kar biva v sožitju z njo.

Potem pa je tu še arhitektura, s katero si je Smilde pomagal pri ustvarjanju te minljivosti, saj je arhitektura tista, od katere je človek pravzaprav

odvisen. Z njo pa poseže v naravo. Vendar spet, brez narave ne more ustvariti arhitekture. Tu se torej zakomplicira človekov odnos do narave in bivanja v njej. Arhitektura je človekov neposredni poseg v naravo. In tako je že od obstoja človeka.

Kaj pa se zgodi, ko narava s pomočjo človeka poseže v arhitekturo? Marsikaj. Lahko tudi Smildovi oblaki, ki v zaprtem prostoru ne obstanejo in se po nekaj sekundah razpršijo in pokažejo, do kje segajo meje človekovega posega v naravo.

Človek je majhen proti naravi in majhnega se čutiš tudi takrat, ko v prostoru doživiš nekaj, kar ne sodi v prostor in je sicer narava. Začutiš, da je narava tista, ki postavlja meje, do kam lahko poseže človek in kje se mora njegov poseg končati. Vendar si je pred tem enostavneje zatiskati oči.

Ker ti oblaki niso večni in je umetnik svoje delo želel ovekovečiti, je inštalacije fotografiral in serijo poimenoval Nimbus II. Prva fotografija iz serije, torej prvi oblak, visi v galeriji Saatchi v Londonu, ostale pa v galerijah po svetu. Leta 2012, ko je Smilde ustvaril prvi oblak, je revija Time Magazine njegovo tehniko uvrstila na seznam najboljših inovacij v letu 2012. Smilde je danes v Amsterdamu živeč in delujoč vizualni umetnik.





Za trenutek sem postala Stvarnik.
Iz niča je zagrmela fizika, kemija, nazadnje še flora in favna.
Val je presegel moj zorni kot in kljub temu nadaljeval z jadranjem.
Kamen je treščil s 4. nadstropja. Razsekal se je na dva kamna.
Violinske žile so se od užitka v kačenci raztrgale.
Črnilo se je brutalno razlilo po zvezku.
Drsenje po atlasu se je spremenilo v neskončno potovanje.
Porinila sem te po stopnicah.
Za jajčno lupino sta se rumenjak in beljak končno pobotala
in se spojila in navsezaadnje postala ena prekleto dobra omleta.

ALMA ZUPAN





Skovala sem načrt
da bi splezala na najvišje drevo
pogledala na obrise prsti s te zavirljive višine
se počutila najmogočnejša,
sprehajalci bi se posvetili šumečemu listju pod nogami.

Zlila bi se z dežnimi kapljicami
postala bi burja
tako mogočna in nepremagljiva in zastrašujoča
random Primorec v gostilni bi bentil zaradi potolčenega grozdja.

„ampak res, zakaj?“
sem vprašala sence svojih glasnih šepetov
ker morda ravno zato raje plešemo v dežju
namesto da bi dež postali
zabijamo žeblje v razpokan beton
(lahko bi odklenili mlečno cesto)

ALMA ZUPAN



VRTILJAK NEUMNOSTI

PATRIK KOMLJENOVIC

Kaj se skriva za vrati cirkusa, kaj se skriva za železnimi rešetkami? Le koga tako nestrpno čakajo ljudje pred železnimi vrati, za katerimi stojijo visoki šotori?

Pred železnimi vrati bi bili zgube, zaničevani, zasmehovani, toda tukaj jih ljudje občudujejo kakor sliko na platnu v galeriji. Normalen? Sem normalen jaz, si normalen ti? Naraven ali nenaraven. Če govorimo o normalnem - naravnem imamo pred sabo postavo Botticellijeve Venere, ki je božanska, torej nadnaravna. Kaj je torej naravno? Profesionalno naličen obraz, koža brez lepotičnih pik, porjavela »sfotošopirana« postava in nasmeh pobeljenih zob? Narava je zapleten kompleks pojmov, videnj, predstav. Naravno je vse, kar se spreminja z naravo. Kdo so torej tisti, s katerimi se je narava »pozabavala«, kdo so tisti, ki so pristali v sirotišnicah, norišnicah, ubožniških delavnicah ali skriti na podstrešjih ali v kletih? Pravili so jim hudičevo seme, pravili so jim napaka, sramovali so se jih, skrivali so jih pred svetlobo, pustili so jih na ulicah, toda kam so šli?

V človeški naravi je, da se ustavimo in zazremo v nekaj, kar ne izgleda »normalno«, kar ne ustreza človeški podobi. To sicer ni najlepša človeška navada, a se vsekakor pojavlja v vsakodnevnem življenju.

Karnevali, cirkusi in tako imenovane »predstave spak« so ljudem nudile pogled na drugačne, tiste, ki so prej živeli le v zgodbah ali mitih.

Že v starem Egiptu so ljudi, ki niso ustrezali standardom imenovali »drugačni«, z njimi so ravnali kakor s hišnimi ljubljenci ali pa so jih imeli za dvorne norčke, ki so dvorjane spravljali v smeh in preganjali dolgčas. Po navadi so bili le ti uporabljeni za mnoge poskuse, ki so jih svečeniki tisti čas opravljali za zaprtimi vrati. Sam izraz spaka (agl. freak) pomeni izrodek narave, ki so ga začeli uporabljati v Angliji v drugi polovici 18. stoletja. V sredini 16. stoletja so predstave spak postale priljubljena prostočasna razvedrila. Ljudje s telesnimi deformacijami so postali zanimanje in zabava za ljudi, ki so se kar gnetli, da bi lahko videli »razstavljene«. Prva izmed takšnih je bila predstava na dvoru Charlesa I., v kateri sta se predstavila zraščena dvojčka Lazarus in Joannes Baptista Colloredo, rojena v Italiji. Medtem ko je bil Lazarus postaven in čeden, je njegov brat le bingljaj z njegovega trebuha in ko nista nastopala, je Lazarus svojega brata pokril z ogrinjalom, da bi se izognil nepotrebnih pozornosti. Do leta 1914 so se predstave spak razširile po celem svetu kot potovalni karnevali in kot način izkoriščanja telesnih anomalij za ustvarjanje zaslužka. Že v srednjeveški Evropi so rojstva spak interpretirali kot nekakšen višji znak, nekakšno pretečo nevarnost. Čez čas se je zanimanje za iznakažena telesa zelo povečalo, predvsem zato, ker tega ljudje po navadi niso videvali, toda so o tem le slišali ali brali. Z razvojem železnice leta 1840 so se spake lahko predstavile celemu svetu, tudi krajem, ki s telesnimi anomalijami niso bili seznanjeni (Afrika, Azija).

Začetki takih predstav segajo v pivnice ali krčme, kjer so se »spake« predstavljale s posebnimi talenti. Matthias Buchinger, rojen brez okončin, je množico zabaval s čarobnimi triki in glasbenim talentom.

V Angliji in v Združenih državah so v 19. stoletju predstave spak končno postale izreden vir zaslužka in komercialnega uspeha.

P. T. Barnum je bil glavna osebnost v Ameriki, ki je populariziral tako vrsto zabave. Leta 1842 je predstavil svoje prvo izjemno bitje z glavo opice in ribjim telesom imenovano »Sirena iz Feejeeja«, katero si je možno ogledati še danes. Šlo je namreč za opičji trup, prišit na ribji rep. Svojo predstavo je nadgradil s predstavitevijo Charlesa Strattona, pritlikavca štirih let, a predstavljenega kot enajstletnika. Charles je nehal rasti pri šestih mesecih svojega življenja, visok je bil namreč 64 centimetrov in je tehtal 7 kilogramov. S strogimi urami učenja se je naučil imitirati znane ljudi, npr. Napoleona. Pri petih letih je pil vino, pri sedmih pa že kadil cigare, da bi zabaval ljudi. Barnum se je s Charlesom predstavil v Angliji pri kraljici Viktoriji leta 1845 in ga poimenoval »Major palček Tom«, saj je bil psevdonim bolj zanimiv in privlačen za publiko.

Z odkritjem »velikanov« Anne Swan in Comondorja Nutta in novim Palčkom Tomom je Barnum obiskal tudi predsednika Abrahama Lincolna v Beli hiši. V času državljanske vojne je njegov cirkus pritegnil veliko občinstva, ki je iskalo zabavo in odmik od vojne.

Barnumova angleška konkurenca je bil Tom Norman, bivši britanski zabavljaj, katerega potujoča predstava je vsebovala Elizo Jenkins ali »Skeletno ženo«, žensko, ki je za razvedrilo odgriznila glave živih podgan, kar je Norman opisal kot do tedaj najbolj ogabno videno točko. Njegova predstava je vsebovala tudi debelušne ženske, velikane, pritlikavce, tetovirane ženske in moške.

Norman je leta 1884 prišel v kontakt z Josephom Merrickom, Slonjim človekom, ki je trpel hude deformacije telesa. Ko se je pridružil Normanovemu potujočemu cirkusu je zbudil pravo zanimanje. Norman ga je razstavil tudi v svoji trgovini v Londonu, ki je stala nasproti londonske bolnišnice in je pritegnila mnoge študente medicine in zdravnike, ki so obiskali trgovino.

Čez čas se je publika na Normanov cirkus odzvala negativno, zato ga je policija zaprla in ju ločila. Merrick je svoje življenje do smrti leta 1890 preživel v londonski bolnišnici.

Toma Normana je onečastil Frederick Treves leta 1923 v svojih spominih ter zatrdil, da je bil Norman pijanec, ki je izkoriščal Merricka. Norman se je branil z izjavami, da je rešil in osvobodil Merricka, vendar je ta ostal kot spaka na ogled vse do svoje smrti v bolnišnici. Čeprav so po zaprtju največjega karnevala P. T. Barnuma po letu 1895 pričakovali pozabo tovrstnih predstav, se je zanimanje spet vžgalo in v Angliji si je bilo tako mogoče ogledati bradato žensko, brezrokega moža, velikane, palčke ter mnoge eksotične ljudi, ki so jih potujoči zabavljaji pripeljali s sabo z zagotovilom boljšega, osmišljenega življenja. Ker se je zanimanje povečalo so voditelji tovrstnih predstav zbirali anomalije s celega sveta. Čeprav bi si mnogi razlagali, da so bili zaprti v kletkah in predstavljeni kot živali v živalskih vrtovih, pozabljamo, da so bili takšni ljudje v večini rešeni življenjske bede in večnega zaničevanja. Predstave spak so bile več kot le opazovalnice za ljudi, predstavljale so družino prej zaničevanim, ki so med sebi enakimi našli zavetje. Svet je bil v drugi polovici 19. stoletja zelo razdvojen. Na ulicah je bilo veliko revežev in higiena ni bila ravno na vrhuncu. Veliko nosečih žensk je zaradi neugodnih razmer rojevalo otroke s telesnimi anomalijami. O takšnih primerih se je govorilo predvsem po javnih hišah, kjer so zaradi odsotnosti zaščite

pred zanositvijo opravljali prepovedane in nevarne splave, katerim so se dekleta upirala in nato pošiljala novorojenčke v sirotišnice, kjer so bili zaradi številnih anomalij pogosto žrtve takojšnjih umorov ali pa so jih po nekaj mesecih vrgli na ulice. Čeprav se je tak svet mnogim zdel le kot mit in domišljija, so ga nekateri izkusili na lastni koži. Lahko trdimo, da so bili karnevali izkoriščanje takšnih in drugačnih ljudi, vendar so bili po drugi strani zatočišča na novo sestavljenim družinam, ki so poznale krutosti sveta, bolečino ter obup in so se ponavadi povezale v močne skupine cirkuških umetnikov ter se tako predstavljale svetu. Njihovo bedo in sramovanje so zamenjali žarometi in aplavzi.

Kaj se je zgodilo s tovrstnimi karnevali? Kam in zakaj so izginili?

Po izumu televizije je zanimanje za spake upadlo. Večina ljudi s karnevalov se je na pobudo mnogih lepotnih kirurgov, ki so v petdesetih letih prejšnjega stoletja že opravljali sicer poskusne operacije, odločila za takšen poseg ter si s tem odprla nove možnosti za zaposlitev, zakon in »normalno« življenje. Mnoge karnevale je zaprla policija, saj so nanje začeli gledati kot na izkoriščanje drugačnih ljudi. V oziru razvitega sveta je bila to sprejemljiva rešitev, v resnici pa so uničili in razdrli družine vseh, ki so med seboj vzpostavili močne vezi in jih ponovno zaprli v ustanove, kot so norišnice ali pa sirotišnice, ki so jih v času 70 let prejšnjega stoletja dokončno zaprli zaradi zlorabe in konkretnega izkoriščevanja ubogih ljudi.

Tu se lahko vprašamo, kaj je bilo boljše: družina ljudi z enakimi izkušnjami ali doživljenjski zapor v pozabljenih norišnicah?

Karnevale so namesto ljudi napolnile živali in številni akrobati, ki še zdaj potujejo po svetu ter predstavljajo trike in šove podobne takim lahko srečamo na Coney Islandu v Ameriki, ki je posejan z mnogimi zabavišnimi parki in akrobatskimi predstavami.

V današnjem času se na televizijah pojavlja mnogo dokumentarcev o ljudeh s telesnimi anomalijami, ki jih ljudje zagotovo sprejemamo kot moderne, sodobne predstave spakov in čudakov, hkrati pa se ne zavedamo, da so to le navadni ljudje, s čustvi, prav takšnimi, ki jih imamo mi in niso le šahovske figurice, ki jih mediji lahko premikajo po šahovnici in jih predstavljajo na odrih kakor marionete, nam pa je ob tem dovoljeno ploskanje in žuganje žaljivk s tribun. Pogosto pozabljamo, da je narava tista, ki nas oblikuje in da smo ljudje tisti, ki naravne umetnine po navadi izmaličimo s sodobno tehnologijo, prehrano in načinom življenja. Take oddaje se na zaslonih seveda ne bi obdržale dolgo, če ljudje ne bi bili tako prevzeti od cenenih predstavitev ljudi, ki spominjajo na zgrešene zgodnice cirkuških direktorjev, ki so s takimi izmišljotinami privabljali publiko. Spoznati moramo, da nismo vsi na tem planetu popolni. Ni etično, da ljudi, ki se razlikujejo od nas, vlačimo po zobeh v rumenem tisku, ki nam polni glave z lažmi in triki. Vprašajmo se, je hujše biti gost ali gledalec na takšnih oddajah?

Predstave spak vsekakor niso izginile in ne bodo, dokler se ne bomo naučili ceniti človeških moral in vrednot.

SVOBODA:

zatirana

v senci oznake,

prezrte

razsežnosti življenja i

o krivicah

proti zločinu

solidarnost

in spori

Ogorčenje

za usodo miru,

v svetu /

v neznano.

ČLOVEK

kaj se

dogaja-

?

Tiktakamo po ritmih okolice in smo pozorni na stvari, na katere nas opozorijo drugi, pa naj bo to aktivno ali pasivno. Opozorjeni na nekaj, kar je zlito s svojo okolico in očesa opazovalca ne pritegne, pa vendarle ne bomo. Ker torej ležimo na ramenih ljudi sveta, ki nam v naši vednosti ali nevednosti na uho šepetajo smernice misli, iščemo, kar je po besedah prišepetovanega drugačno od nas, pa četudi nam je koren identičen. Seveda pa smo si s tokom družbenega razvoja prisvojili namišljeno pravico, da smo kritik vsakega mimoidočega, saj vdira v posameznikov osebni prostor, ki ga zavzema njegov ogromni ego.

Poleg okolice v danem trenutku pa nas usmerja tudi preteklost, ali bolje, gibanje od preteklosti do danes. Ob nogi evolucije postopno pricaplja tudi vera, kateri se prevelik delež ljudi pusti na povodcu voditi v zaostrena načela morale, namesto da bi bili v vodilnem položaju oni. To ni blatenje opore na vero, temveč zatiranja humanosti. Družba in vera sta, gledano z distance, vodilna povoda homofobije.

Hodimo po ulicah, kjer se sprehajajoči zgražajo nad t.i. 'absurdi' in živijo v prepričanju, da bi bilo bolje, če bi živeli v črno-belem svetu in si pestrost ustvarjali s tistimi nekaj odtenki sive, da nas ja ne bi obdajal kaos, katerega sami označujejo kot skupek družbeno nesprejemljivih norm, ki pa jih take naredijo sami. Pa vendar se na vsake toliko časa na našem sivem nebu pojavi mavrica, v kateri se sonce pokaže v vsej svoji nam vidni zmožnosti. Lok se razprostire s pasovi barv od rdeče do vijolične, ki pa imajo nedvomno pestro socialno zgodovino, ki se bo kot takšna najbrž še nekaj časa nadaljevala. Zastave mavričnih barv se vedno pogosteje pojavljajo v zraku na raznih paradah ponosa, katerih izvor pa je upor v West Village-u. Ta je sledil vdoru policistov 28. junija 1969 v zbirališče homoseksualcev in transvestitov. Kanada je tisto leto, po dveh letih zaostanka za Veliko Britanijo, dekriminalizirala homoseksualnost. Homofobija pa posega še občutno globlje v preteklost, svoj čas so bili močno homofobično nastrojeni nacisti, ki so kršilce označevali s simbolom rosawinkel oz. roza trikotnikom. Ta se je kasneje uporabljal kot znak gejevske solidarnosti ter upora, sledila pa mu je danes poznana paleta barv, izvzeta iz mavrice, vsaka s svojim pomenom.

Spet se kaže, kako zelo površinski pravzaprav smo, kajti po besedah mnogih vplivnih ljudi, med katerimi so tudi tisti, ki v našem parlamentu zavzemajo sedeže, nagnjenost k homoseksualnosti pravzaprav sploh ni tako moteča, kot je akt le-te. Torej je diskriminirano izražanje atrakcije in s tem svoje človečnosti. »Ogabno,« prileti kot opazka iz ust marsikaterega, ki je delček tolerance pustil v osemdesetih, »sploh pa to, kar oni delajo v postelji.«. Ne le to, da se je s takšnim komentarjem človek pokazal v popolnoma primitivni luči, ampak se tudi opredelil zoper vseh spolnih usmerjenosti s pri seksu od običajnega odstopajočimi preferencami. Potem so tu še za mnoge nemoteče lezbijke, ker pač 'lepše zgleda'. In na koncu dneva bi se mi pri tej meri površinskosti šli enakost.

Neizogibno je tudi dejstvo, da posvojitev otrok s strani homoseksualnih parov ni legalno. Češ, da bi geja svojega otroka vzgojila v homoseksualca ali ga celo izkoristila. Povezovanje homoseksualnosti s pedofilijo je eno najbolj neracionalnih dejanj homofobov. Ko bi se le gospod Jelinčič tega zavedal. In da bi lezbijkama v vlogi mater primanjkovalo 'moške roke'. Se torej od starša samohranilca pričakuje, da menjava spola, da bo otroku zdaj oče, zdaj mati? Ne, namreč kvaliteta starša stoji na posamezniku, ne na odnosu med dvema. Tako se oziramo za ljudmi med množico njih, rekoč: 'Glej ga, ta je pa takšen'. Tudi ko pride do rahlo globljega, ko ni vse stvar teksture, ki jo okušamo z očmi, se najde imbecil, ki bo na zanj neobičajna čustva človeka, celo biološke procese, podal odvrčajoč komentar, saj je skozi leta svojega življenja gojil prepričanje, da je vsebina tematike monotona, zlita skupaj v eno barvo brez odstopanj v odtenkih. In ko laični kritik pride do točke, kjer se mu usta osušijo dobrih argumentov, kot velik poznavalec in ljubitelj narave izjavi, da je to nenaravno. Svet ni več tako fizičen, kot je bil, kar ne pomeni, da sploh ni. Pa vseeno precejšnjo vlogo igrajo občutki, ki so temelj naših odločitev. In če je čustvo, kot je ljubezen, zatirana, pa naj bo uperjena proti sebi enakemu spolu ali ne, potem je to delovanje proti samemu sebi. Vprašanje je, kdo si, da bi sebe ali drugega križal s kontroverzom in ga obsodil na nošenje takšnega bremena.

Vse je plod narave, sistema, v katerega se vse uveljavlja že zgolj zaradi tega, ker je.



vi bi plastične operacije za vse rase in nacije
in estetsko diktaturo in robotske generacije,
inštalacije perfekcije in racije in lekcije
okna v svet priprta prek možganske kontracepcije

vi bi svet kjer s fotelja se ne vidi na beton
vi bi pacifik za bazen in očišavljen ozon
vi bi gradili svet naprej na temeljih iz kosti betežnih
vi bi orožje v rokah nežnih in pokornost v mimobežnih
dokler sita je elita, dokler sere polna rita
komu mar, kako in s čem se stradajoča raja pita
boli te, dokler priprt pogled pokaže bolj estetsko sliko
in dokler na mesto iskrenosti lahko vstaviš oliko
v rokavičkah delaš z vsemi, krasen od prvega vtisa
do tedaj, ko nisi več telo, le senca brez obrisa
mirno pluje tvoja barka, varje sosed ti pšenico
dokler tebi ne godi se, se ne zмениš za krivico
ma boli te za vse dolžnosti, dokler imaš pravico
dokler kup laži iz cukra te spominja na resnico.

ROŽANA ŠVARA

besede so včasih pretežke, da bi lebdele
v zraku,
takrat se zarinejo globoko v zemljo in
vzkaliijo
in se pustijo zalivati
in rastejo
in žrejo
in so lačne vedno bolj in bolj in bolj

ubijaš pajke, ki ubijajo muhe,
da potem sam ubijaš muhe,
ki se lepijo na tvoj posran obraz.

ROŽANA ŠVARA



RUTINSKO ONESNAŽEVANJE OCEANOV

ŠPELA PUSTOTNIK

Zemlja je planet, ki je nastal kot čudovit, naraven, zelen prostor za nas ljudi, da na njem živimo, sedaj pa rabi zaščito pred nami. Oceani predstavljajo 73 % zemeljskega površja in so ogroženi zaradi naše obsesivne želje po materialnem in razkošnem življenju. Vsako leto vanj spustimo vse več odpadkov in vsako leto je vse več ogroženih vrst živali, ki poginjajo zaradi nas. Onesnaževanje oceanov bi morali vzeti bolj resno, saj bodo posledice za naše prihajajoče generacije ob takem odnosu do narave katastrofalne.

Vsako leto v oceane zmečemo 6,4 milijonov ton odpadkov. Večino teh odpadkov prispevajo ladje, ki v ocean sredi belega dneva zmečejo 5,6 milijonov ton. Veliko jih pride tudi z obal. Vzrok za to je množično naseljevanje ob obalah in tam kjer so ljudje, tam je veliko odpadkov. Če jih nihče ne pobere in odnese na primerno mesto, jih tokovi odnesejo s seboj.

S svojim prepričanjem, da je ocean ogromen, neskončen, vzdržljiv prostor, kamor lahko odlagamo na tone odpadkov in se ne bo nič poznalo, smo načeli globalno težavo. Ocean ni neskončen in je zelo občutljiv. Vsaka majhna sprememba močno vpliva nanj in na žive organizme, ki domujejo v njem. Velik vpliv je imelo globalno segrevanje, ki je v zadnjih 30 letih povišalo temperaturo oceanov. Posledično je izumrla več kot polovica koral največjega koralnega grebena na svetu, ki leži na severovzhodni avstralski obali.

Večina odpadkov v oceanih je narejena iz nerazgradljive plastike. Plastika je vsestranski material, ki se uporablja v industriji za pakiranje živil, pijač in predmetov. Kamor koli greš, plastika je tam. Sediš na plastiki, nosiš plastiko, ješ iz plastike, govoriš v plastiko, pelješ se v plastiki. Brez plastike ne bi imeli tako ugodnega življenja, kot ga imamo sedaj. Ampak industrija nas izkorišča in se ne ozira na naravo in na hudo bolečino, ki jo s tem povzroča, ozira se samo na številko na svojem bančnem računu. Vsako leto je proizvedenih 35 milijard novih plasten in to samo v ZDA, po svetu pa je letno proizvedenih 500 milijard plastičnih vrečk, kar pomeni, da jih ljudje s celotnega planeta v eni minuti porabimo 1 milijon. Najbolj žalostno pa je to, da ima ena plastična vrečka povprečno uporabno življenjsko dobo 15 minut, saj jo vržemo v koš že po 15 minutah uporabe.

Največje število odpadkov se nahaja v Tihem oceanu med Havaji in Japonsko ter se imenuje "Eastern garbage patch". Težava je v tem, da niso zbrani na enem mestu, da bi tako tvorili otoček, ampak so razpršeni po celem oceanu. Tvorijo tako imenovano 'plastično juho', ki najbolje opiše tamkajšnjo stanje. Ljudje bi bili bolj zaskrbljeni in željni spremembe, če bi videli ta gromozanski otok odpadkov sredi Tihega oceana. Smeti pa ne plavajo samo na gladini, kar polovica odvrženih odpadkov v Tihem oceanu je pod površjem. Današnje raziskave so pokazale, da je oceansko dno prekrito s 3 % plastičnih odpadkov. Vprašanje pa je, kam gre plastika, če se nikoli ne razgradi? Plastika se ne more razgraditi, kot na primer bananin olup, lahko pa razpade na zelo majhne delce, ki jim pravimo mikroplastika. Ti majhni delci plavajo na gladini oceanov in povzročajo smrt tisočim živalim. Vsako leto zaradi zaužitja ali pa zapleta v odpadne mreže umre več kot 3000 morskih sesalcev (tj. tuljci, kiti, delfini). Tudi želve so zaradi zadušitve že redkost v oceanih, saj se pojedena plastika zaustavi v njihovem grlu.

Le eden izmed hujših primerov je šokiral ljudi, in sicer ko je na kalifornijsko obalo nanoslo poginulega kita glavača. Prebudil jih je vzrok smrti, saj so v njegovem želodcu našli 181 kilogramov plastike. In to niso bili manjši kosi, to so bile cele mreže ter večji kosi plastike. Tudi pticam se ne piše dobro. Na otok Midway sredi Tihega oceana se vsako leto odvrže 20 ton plastike. 5 ton teh odpadkov pojejo posebne ptice Albatross chicks, ki nato nahranijo še svoje mladičke. Tako zauživajo plastiko, misleč, da jedo pravo hrano. Kar ena tretjina teh mladičkov umre, še preden doseže odraslo dobo.

Tudi ljudje smo opazili spremembe, ki vplivajo na naše vsakdanje življenje. Na obalah, ki mejijo na Tihi ocean, pesek sploh ni več pesek. Majhni koščki plastike so se pomešali s peskom in sedaj tam prevladujejo pisani odtenki različnih delov plastike iz vseh koncev sveta. Recikliranje in pobiranje teh delčkov je zamudno, zato jih sploh ne pobirajo.

Tudi prehranjevanje z morskimi živalmi močno vpliva na naše zdravje in lahko povzroča hude bolezni. Vse se začne na začetku prehranjevalne verige, in sicer s planktoni. Ti mali organizmi pojedó komaj opazne delčke plastike s tem se plastika vključi v prehranjevalno verigo in počasi potuje navzgor po njej vse do človeka, pri katerem posredno zaužita plastika preko rib iz oceanov lahko povzroči težave s srcem, pripomore k razcvetu raka ali ga povzroči sama, povzroča diabetes in revmatoidni artritis, tj. prizadetost sklepov, pri dojenčkih pa zmanjša njihov IQ ter povzroči probleme z obnašanjem, koncentracijo in spominom.

Za izboljšavo trenutne situacije lahko naredimo več majhnih stvari, ki bodo pripomogle k bolj čistemu okolju. Izogibajmo se nakupovanju vode v plastenkah, saj s tem nagovarjamo podjetje, naj jih proizvede še več. Vsakič, ko vzameš platenko vode s police, je v tovarni narejena nova. Moremo se zavedati, da besedna zveza 'vreči stran' ne obstaja. Ko v koš vržeš plastično vrečko, katero si kupil v Sparu in misliš, da si se rešil stvari in da ne obstaja več, se strašansko motiš. Ta odpadek bo samo prepotoval na stotine kilometrov in nazadnje po vseh možnostih pristal v oceanu. Tako lahko tvoja zavržena vrečka 250 kilometrov stran ubije nedolžno žival. Predvsem pa moramo poučiti ljudi o tem problemu in jih spodbuditi k recikliranju in k ponovni uporabi, saj je Zemlja samo ena in smo ljudje z njo močno povezani, čeprav na to velikokrat pozabimo. Do nje se obnašamo zanemarljivo in nehvaležno, saj jo po vsem, kar nam je ponudila, še vedno uničujemo. V zadnjih nekaj letih se dogaja vse več naravnih katastrof, kar pomeni, da se nam narava maščuje. Vse prihaja iz narave in vse bo nekega dne šlo nazaj, tudi mi. Če pa ne bo prišlo do spremembe, se bo uresničila zgodba iz Disneyevega animiranega filma Wall-E.

Prezebel ždiš in čakaš na tleh s svečo
neprižgano.

Preučuješ korake veličastnega plesa dežnih kapljic
pred zapahnjeno lino.

Previdno kot drsalec lebdiš nad tolmunom svojih misli
strah te je nepredvidenih vrtincev.

Plaho kukaš skozi teleskope neskončnih multiverz
lahko bi sam zarisal bližnjice.

Trdiš, da so bube čudovite
kaj boš uporabil krila?

Dvorce svoje lobanje in slabotnih pljuč
ovijaš v prastar bršljan.

Oklepaš se agonije nepreživetega
zaklepaš težke veke pred vznemirljivo negotovostjo.

Ne pusti,
da se magma ohladi
preden dospe do kraterja
dovoli,
da
postane
lava.

ALMA ZUPAN





Strmoglavila sva v obratni smeri
se s konicami prstov dotaknila vodnih hlapov na nebu
skomponirala sva rekviem
veličastnejši od Mozartovega
mračno slovesnost so pričarali rogovi in fagoti.

Zapisala sva ga po zemljevidu kožnih gub na dlaneh
jih dekodirala in znova zaklepala v tančico skrivnosti
ga odklenila nedokončanega.

Orkester brez instrumentov
zbor brez vokalov
poskuša izvabiti končne harmonije
v izklesano popolnost
vendar publika je nema, ne sliši očitnega.

V dezertirani dvorani
nama uspe razkosati vrzeli
in čakava na konec, ki ga napoveduje ta kompozicija
izgubljena v labirintu brez slepih ulic
in v samoti čiste sreče
pozabiva na žarke, ki režejo nama lica.

ALMA ZUPAN

